Tečaj XVII. List 5.

NOVICE
gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta 1 fl. 80 kr., za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20, za pol leta 2 fl. 10 kr., za četert leta 1 fl. 5 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 2. februarja 1859.

Skrivnosti pri sejanji in pridelovanji bele ali rumene pese.

(Dalje.)

Če hočeš zvediti skrivnosti, po kterih se dá dokaj lepe pese pridelati, delaj tako-le:

1. Izoraj njivo, kamor misliš peso sejati, že v jeseni, kar moreš globoko, (se vé da če imaš globoko zemljo).

Kdor ima navado svoje polje le plitvo orati, in misli, da je že dosti storil, če je zemljo le za kake 3 pavce razberskal, tak se vé da meni, da 6 ali 8 pavcov globoko oranje je že čez in čez dovelj. Al to je za peso premalo; pesa ti bo obilen pridelk le tadaj dajala, ako ji zemljo izoraš ali izkopaš za čevelj globoko ali še za dva pavca čez.

Pa ta ali uni bo rekel: Čemu bom globoko oral, saj pesa nima tako dolgih korenov! — Al se motiš, prijatel! Tanke pesne koreninice segajo po več čevljev globoko v zemljo; ker pa jih pri izkopovanji odtergamo, jih ne vidimo. Kdor se hoče tega prepričati, naj enkrat eno peso tako ven vzame, da jo z vodo tako dolgo zaliva, da ji otrebi vso zemljo od koreninic.

Kdor se hoče prepričati, koliko je na globokem oranji ali kopanji pri pesi ležeče, naj sadí polovico pese v globoko, polovico pa v plitvo zemljo, in kadar je letina suha, bo vidil veliki razloček med peso in peso.

2. Njiva za peso mora biti zlo pognojena in z dobrim gnojim.

Kdor misli, Bog vé kaj da je že storil, ako, postavimo, 10 voz gnoja zvozi na njivo, ki meri pol orala (joha), bo pri pesi slabo opravil. Pesa za pol orala ga potrebuje 20 voz. S tem, da gospodar napelje veliko gnoja na njivo, pa še tudi ni vse storjeno. Če bo le na pol sognjite stelje navozil na njivo, je utegne tudi 40 voz napeljati, pa bo vendar slabo opravil. Gnoj za peso morabiti podelan in perhek, to je tak, da ga hlapec z lopato lahko reže in prekiduje.

Zakaj pa mora biti za peso tak? — Zato, ker se mora hitro spersteneti, da pride pesi v prid. Kaj ji pomaga tak gnoj, iz kterega ne more nič redivnega dobiti in kteri se sperstení še le čez leto! Pa tudi okopovanje pese je težavno in zamudno, če motika ali okopavni plug zadeva na dolgo slamo, ki se še ni popolnoma v gnoj podelala!

Gnoj za peso se mora že v jeseni na njivo spraviti in podorati.

Kdor nima dovelj gnoja in dobrega gnoja, naj raji pustí peso, da ne bo potlej zabavljal in kvasil, da ni s peso nič! Še enkrat rečemo, da ni boljega sadú kakor je bela pesa za živino, pa daj pesi, kar pesi gré!

Vedili bi sicer našim kmetom še eno povedati, kaj naj bi storili, da bojo pesi dobro gnojili in vendar svojim njivam ne bojo potrebnega gnoja odtegnili, pa kaj! saj vemo, da bomo le bob v steno metali! Spravljajte si gnojnico, pa vam ne bo treba veliko druzega gnoja. Če, postavimo, gospodar od svojih 10 goved, ki jih ima morebiti v hlevu, pridno loví gnojnico, namesto da se po dvorišču in po ulicah razteka in nemarnost dela po celi vasí, bode leto in dan si nabral okoli 1000 veder gnojnice; s temi se lahko skor 2 orala zemlje za peso pognojita. Ko bi vsak gospodar tako pameten bil, da bi imel na dvorišču sod ali kad za gnojnico in le ž njo pesi gnojil, bi je pridelal vsako leto obilo, ker gnojnica je hiter hiter gnoj.

(Konec sledí.)

Gospodarske skušnje.

(Sadnemu drevju se zacelijo rane), ako se v 1 funtu navadnega lanenega olja skozi eno uro kuhati dasta 2 lota svinčene gladíne (Bleiglätte), in se potem v ta firnež sožganih, drobno zmletih in skozi sitice presejanih kostí toliko dene, da se naredí redko testó. S tem testom se s kertačo namaže rana potem, ko se je skorja in vse drugo tako porezalo, da je vse gladko in ravno. Treba je pa to storiti o suhem vremenu, da se firnež dobro prime. „Frauend. Bl.“

(Hude junce ukrotiti), svetuje časnik „La Reforme agricole“ to-le: V hlevu zasuči juncu rep čez herbet in na koncu mu naveži konopec (štrik), kterega potem na rogove tako priveži, da ne more glave pod noge djati brez hudih bolečin. Kadar hoče divji junec v koga se zaleteti ali pa uíti, glavo doli pobesi; tega pa zdaj ne more storiti zavolj bolečín — in tako kroták postane, da ga vsak otrok lahko pelje.

(Golobjek kmali iz golobnjaka spravljen ima dvakrat več gnojne močí kot suh). Tako terdi slavni profesor Stöckhardt, ki je obojnega natanko kemiško preiskaval.

Gospodarske novíce.

(Tudi lan se na močvirji ali mahu (Moorgrund) dobro obnaša). Na Erdeljskem so v okolici gore Godian imenovane, kjer je veliko močvirja ali mahovite zemlje, lani pokusili lanú sejati; zrastel jim je kaj lep in čez 3 čevlje dolg. „Kronst. Zeit.“

(Debeleje sadje napraviti). Na Francozkem so znajdli to skrivnost, ktera v tem obstojí, da se jabelka, hruške ali kterokoli sadje, dokler je na drevesu, trikrat pomoči z vodo, v kteri je bilo nekoliko železnega vitrijola (Eisenvitriol) raztopljeno. Pomoči se pervikrat, ko je sad dosegel četerti del svoje debelosti; vdrugič, ko ima že polovíco svoje debelosti, in vtretje, ko je že 3četerti svoje debelosti dosegel. Po primeri se vzame na en bokal (Mass) vode en lot železnega ali zelenega vitrijola. Moči naj se sadje pa le takrat, kadar sonce ne sije. Pravijo, da zraste sadje potem kaj debelo in je posebno dobro; perje pa zaostaja v svoji rasti nekoliko, ker sok potem le bolj v sad priteka. — To ravnanje bi tedaj lahko imenovali sadno pitanje ali debeljenje. Stroškov ne prizadene velikih, ker železni vitrijol je dober kup; zamudno delo pa je, ako bi hotli na polni jablani ali

hruški odebeliti vse jabelka in hruške. Pri posebno žlahnem sadju bi se vendar delo splačalo — saj za poskušnjo.

(Velika hvala volčjega boba ali lupine je zlo potihnila na Nemškem), ker se jim je lani in predlanskim slabo obnesel. Tako pa je vselej, kadar se hvala prenapnè in potem skušnja ne poterdi — čudežev! Tudi skušnje na vertu ljubljanske kmetijske družbe ne morejo hvaliti lupine.

(Dunajska gospodarska družba) je 18. in 19. t. m. imela svoj navadni letni zbor. Namesto umerlega gospoda predsednika kneza Liechtenstein-skega je bil skor enoglasno za predsednika dunajske družbe izvoljen knez Adolf Schwarzenberg, eden naših kmetijskih pervakov. Slava od vseh strani je donela novoizvoljenemu predsedniku, ki je ginjen oklical, da prevzame častno opravilo, in se je tudi hvaležnega serca spominjal prednika svojega.

Zakaj je morje slano?

Vprašanje: od kod da je morje slano, je že silno staro, in vendar ni do zdaj zastran tega še nihče popolnoma odgovora dal.

Nekdaj so mislili, da so na dnu morja enake skladovnice kamnitne solí, kakor jih nahajamo na suhem. Čeravno nam dosihmal nihče še ni take solne gore iz dna morja pokazal, pa vendar ne moremo reči, da bi kaj tacega mogoče ne bilo. Obernimo se tedaj k drugemu odgovoru.

Poprej pa je treba opomniti razločka, ki je med potočno vodo, studenčnico in pa med prežgano ali prekapano (destilirano) vodo. Vemo, da je prekapana voda čistejša memo vsake druge, to je, da nima več tistih drobcov v sebi, ki jih je pred prekapom imela, če jih je bilo še tako malo, da se niso s prostim očesom ne vidili ne okusiti dali. Ti drobci so o prekapanji v prežigavnem klobuku ostali. Voda izpuhtí pod ognjem v soparico ali vodeni puh, kteri se v ti napravi vleče skozi merzlo cevko, na kteri se sopet v vodene kapljice izbere. Kaj takega vidijo tudi naše kuharce pri kuhi vsaki dan. Kaplje, ki se naberajo na pokrovu ali reni, s kterim je pisker pri ognji pokrit, so popolnoma čista, prekapna voda, če tudi so iz kakošne osoljene juhe puhtele. Na notranjem pokrovu vroče kanglje, kjer se kava (kofe) kuha, ne visé kavine kaplje, ampak čiste vodene kaplje, ki so popolnoma brez vsega okusa. Ker tedaj prekapanje (destilacija) ni nič druzega kakor puhtenje tekoče vode v soparico in potem zgosčenje vodene soparice sopet v vodo, tedaj je vsako hlapenje le prekapanje; oboje je enojno, in enojno se napravlja.

Kar se vode, ki je tudi najbistrejše okó ne vidi, o kakem vročem in soparnem dnevu poleti iz kake mlake ali kakega močvirja izhlapí, je popolnoma čista voda, in nima kar drobca ne od tistih stvarí v sebi, ktere mlakužo omadežujejo in gnjusijo.

Po tem ko smo se tega prepričali, smo na pot zadeli, ktera nas do tjè pripelja, da bomo v stanu na gori dano vprašanje dostojen odgovor dati, kteri, da jo ob kratkem rečemo, v teh-le besedah tičí: Reke in tekoče vode so napravile slano morje.

Al kako reke in tekoče vode, ki le sladko vodo v morje izlivajo, morejo morje slano napraviti? — nas bo gotovo marsikdo naših bravcov zavernil.

Bomo berž spričali, kako.

Če vodo iz kakega studenca, potoka, močvirja, ali iz kake reke prekapamo (destiliramo), bodemo vselej med drobci, ki so v prekapnem klobuku ostali, našli trohico kuhinske solí, čeravno tako malo, da bi je ne bili čutili v vodi, ako bi jo bili pred prekapanjem tudi pokusili. Po tem takem donašajo vse reke in tekoče vode neprenehoma malo po malo solí v morje.

Če pa se kake stvarí dan na dan in še tako malo nabera, je bo sčasoma veliko — zlasti če se nič ne pogubí.

Tako je tudi z morjem.

Morje dobiva že celi čas, kar svet stojí, brez prenehanja po tekočih vodah solí, pa je nič ne pogubí; zakaj to malo, kar se morske solí od ljudí na morskih bregovih jemlje, je skor čisto nič proti neizmernemu zakladu bogatih morskih solarnic.

Kako se vse to v morji godí, tega se sami lahko za pečjo prepričamo.

Postavimo veliko plitvo skledo z prekapano (destilirano) vodo, v kteri ni nič kuhinske solí, na kar je prav zakurjeno peč; kakor hitro iz nje za kakega pol pavca vode izhlapí, ji je pa berž ravno toliko prilimo, in celó celó malo solí ji pridenimo, pa še toliko ne, da bi vodo slano čutili. Če tako nektere tedne v eno mer delamo, bo voda v skledi čedalje slaneja, akoravno smo v skledo celó celó malo osoljene vode prilivali.

Skleda ta nam daje izgled morja, prilivana voda pa izgled vodá, ki se v morje izlivajo.

Naj se nam nikar ne reče, da voda v skledi čedalje slanejša prihaja, morje pa ostane vedno enako slano!

Res, da je ta ugovor resničen, toda pri morskih in tekočih vodah imamo z veliko večjim kolobarjem opraviti, ki se je pa že poenačil, akoravno je bila o stvarjenji sveta z morjem ravno taka kakor je z našo skušnjo. In če bi tudi naše preiskave, ki jih natanko ne napravljamo še celo stoletje, ne bile dokazale, koliko je v morski vodi solí, naj še enkrat premislimo na silno dolgi čas, kar vodé sol v morje nanašajo — čas, kterega preseči niso naše opazke v stanu.

Razun tega imamo za odgovor na čelu današnjega vprašanja še v naturi druzih spričb dovelj. Jezero hvalinsko in araljsko, in še več druzih, ki nimajo nobenega odtoka in le po izhlapenji vodo zgubljujejo, akoravno od več straní sladka voda va-nje priteka, so vendar le vse slane jezera. Volga, ktera meri 24,840 nemških milj, teče v hvalinsko jezero, in od neznano dolgega časa, kar voda v kotel imenovanega jezera po malem sol donaša, je celo bregovje s solnimi zakladi prepreženo. Tudi tukaj se je zmiraj le jemalo, pa nič oddajalo.

Po E. A. Rossmäsler-u iz časnika „Aus der Heimat“.

Preiskave na polji slovanske archaiologije.

O gromski sekiri imenovani: „Taran balta-sekira.“

Spisal Davorin Terstenjak.

(Dalje).

Ker se je bog groma častil kot bog moči in pomoči in velei Mog, Mogit, Magur*) itd., tedaj spet lahko razumemo, zakaj ima sv. Mahur, Mahor, Mohor svoje cerkvice večidel po visokih bregih in planinah, in zakaj ste se pri Slovencih le slovki: magor, mahor ($g = h$ po planinah slovenskih) ohranile, početna slovka: her pa zavergla. Magor, Mahor je opominjal pokerščene paganske Slovence na starega paganskega Maga, Magora, Magura, Moga, Mogora, kteri je ravno tako, kakor indiški Indra in germanski Thor, najbolj časten bil po planinskih mogilih in ingih.[1]) Brez dvombe se je velel zavoljo svojega prebivališča po ingih, igih: Ingin, Ingol, Igor, ker teh imen ne najdemo samo na rimskih kamnih na Štirskem, temoč tudi kot historične imena. Ingol = Ingou je bil slavni korotanski vojvoda. Korenika je ing = sansk. djundž, lat. jung, od kodar: ingo, po izpahnjenem nosniku: igo = jugum, sansk. jugan, izvirno djugan, got. juka, nemšk. Joch,

*) O pomenu korenike mag glej moj gori omenjeni spis „O bogu Jarmogu.“ Izvirna oblika se je še ohranila v pozdravljanji Pohorcov: Maz' ti Bog = mazi ti Bog, mozi ti Bog! Helf Gott! Tudi na Kranjskem se sliši.

[1]) Rigveda, Rosen, X, 2. Samaveda, Benfey, 1, 2, 1, 5, 9.

gerśk. ξυγον, Band, Joch. Kjer se dve gori vežete, se srednja veli ingo, igo, nemšk. Joch, primeri: Wurmserjoch i. t. d., zato imena gor Ingernik na Štirskem, in rečice Ingernik, ker iz inga teče, na Ruskem: Ingoulec, Iga, Ižica itd.

Rodbine Ingolič še danes ravno tam stanujejo, kjer se je našel rimski kamen, na kterem je ime Ingin *), namreč v Čadrami blizo Konjic na Štirskem. Ingin se toraj bliža pomenu imena norenskega kralja Vocio = Voco, Voce, Vok, Felsenspitz, Felsenzake. Ime se nahaja pri Caesaru, in različni rokopisi imajo Boccio, hoccio, Voctio. Navadno berilo je Vocio. Schneider in Nipperdey imata: Voctio. Glück, [1]) kteri, kakor njegov učitelj Zeus, ima Norence za Kelte, ime Vocio iz keltiškega jezika razlaga, in pravi, da je ime Vocius imel lijonski škof, kteri je bil leta 304 na arleskem cerkvenem zboru. Po Glücku bi tema tega imena bilo „kymriško: gogi, agitare za gwogi, pervlje guoci = voci, gogwi, efficax, fortis. Da je Glück besedo poprej dobro tlacil, preden je iz nje pomen stisnil, se lahko vidi. Ime Vocius utegne biti keltiško, pa tudi slovensko. Še dan današnji se velijo po Koroškem špicaste gore oki, oci z digamom voki, voci, kakor: brunahenok, gregorli ok itd., na Kranjskem: ac, z digam. hac, **) tudi voc, „na Voci“, pri Slovacih: huc, zato ime: Huculi, primeri osébne imena Hucalnik in Vucalnik kmetov pohorskih na huci, vuci = aci, haci stanovajočih, — dalje: Vocej v konjiški fari, Vocela, Vucela na Koroškem. Deblo *o* je pozneje se oslabilo v *e*, zato imena Gale za Galo, Rome za Romo, Cebe za Cebo, Kobe za Kobo. ***) Deblo *o* najdeš v imenih Marko, Mato, Rado, in je po Boppu stara polna oblika. [2])

Pri dokazih za narodnost kakošnega naroda ednakozvučnost imen sama po sebi malo velja; v takošnih zadevah še morajo druge okolščine govoriti, kakor so, postavimo: zgodovinske sporočila, simbolika božanstvenih spomenikov, povesti potomcov itd., in Bogme! vse te okolščine slabo pričujejo za keltičnost Norencov in Panonov.

Perva postaja za Praetorium Latovicorum je bila Neviodunum. To je edino resnična pisava, ktera se tudi najde na videmskem rimskem kamnu, ne pa Noviodunum, kakor nekteri Ptolomajevi rokopisi imajo. Keltomani bodo kričali: „To je vendar čisto keltiško ime; saj dun pomenjuje v keltiščini: castrum, arx, kakor Zeus na 29. strani svoje gramatike uči. Saj še v irščini najdemo: dunaim, claudo, ostruo, dînav, circumdare, vallare. Toraj je poznamovanje dun po ednaki poti nastalo, kakor grad iz graditi, sepire, ostruere, circumdare, claudere. Beseda je izključivo keltiška, ker anglosaksonščina ima tûn, sepes, starovisokonemšč. zûn, sepes staronordščina: tûn, oppidum, in slovanščina: tyn, sepes, locus septus, munitus, sepe, muro circumdatus, zato: Tinje, imena ograjenih vasi, cerkev, tergov. [1]) Dalje še nahajamo keltiške mesta: Mellodûnum = arx collina, Hügelstadt, Elburodunum, arx palustris, Sumpfstadt itd.

Vse to je resnično, al še vse premalo za dokaz keltiščine mesta, ker tudi prav naravno in po slovničnih postavah ime mesta Neviodunum iz slovenskega jezika razlagamo. Slovenska oblika je ali Nevidun, ali Nevodun: ako je Nevidun, je tedaj *o* vezivni glasnik. Razlaga se ime lahko ali iz neva = voda, [2]) zato ime ruske reke: Neva = Reka, in kranjske: Nevla = rečica, po obliki kakor: Ipla iz temata ip = ap z digom vap, Wasser, litev. upe, dalje: Visla, Lipla itd.

Al thema nev še tudi pomenjuje: smert in mertvaški grob; — tudi Nav, Nev je v slovanski mitologii bilo ime ženskega smertnega duha, kteri se ujema z zapadnoarskim ženskim duhom: Naçus. Naçus je po mneuji zapadnih Arjanov živim prinesla smert, ker se je na trupla umerlih ljudi vergla. S tim zapadno-arjanskim daemonskim ženskim bitjem imenovanim Naçus ujema se nordiška: Nôrn, od ktere besede edino resnično etimologijo je ostroumni Jakob Grimm našel. [3]) Deblo je NAHV in pomenjuje: smert = NAKV, sansk. NAÇVS, latinski izvirno: NEKIS, pozneje: NEKS = NEX, gerški: NEKYΣ (νέκυς, νέκ-ρος), goth. NAV-S, litevski; NAHVE, mors, nahvi, mori, slovanski in sicer staroslov. NAV' (NABЪ) mors za NAH'V' = NAXЪBЪ, po izpahnjenem glasniku *h* — nav, mors, cadaver, staročeski: nav, hrobka, reconditorium mortui, unaviti, occidere po oslabljenem glasniku NEV', uneviti.

Iz Nav je ime duhov: Navje = die Tödtenden = Naçus = got. Navairus, die Tödtende, in nordiško: NAVRN = NORN. [4])

Še Nestor ve povedati, da so prebivavce mesta Pleskov Navje umorile. Tudi Slovenci poznajo te hude bitja Navje, tudi po izmeni glasnika *m* za *n*: Mavje, rusinski: Navki in Mavki. *) Pervi del imena mesta Nevidun toraj pomenjuje al: smert, al grob ali pa to kar: Nôrn. Kaj pa tedaj dun? Dun stoji per apocopen za dum. Teh apokopov ne najdemo samo v slovenščini, primeri: nan, za nam, nobis, delan za delam, din, dinom za dim, dimom, fumus, tudi v sansk. san = sam = συν = cum, slov. so = sam — san. [5])

Dum, dun je iz korenike: du = sansk. dhu, agi-

---

*) Napis se glasi: INGIINVS ASSEDOMAR. filius Ingin, Asedomarov sin. Aseda lucem dans, kakor Koleda iz indišk. Kalindhi, in = en = e. Kalîndhi, tempus ponens, tempus dans. Ašindhi, lucem ponens, lucem dans. Korenika je as. sansk. aš, glänzen, brennen, lat. asso, gerśk. ἄστρον, lucem ferens, lat. astrum, sansk. aštran (glej Eichhoff. str. 196). V novoslov. z digamom *j* — jas Licht, Glanz, jasen, licht, glänzend, primeri nordiško âss = Deus, bog, der Lichte, toraj Asedomar, lucem donantis, dantis, ponentis nomen habens, ali pa: Durch Lichtgeben berühmt.

[1]) Glück „Die bei C. J. Caesar vorkommenden keltischen Namen“ stran 188. [2]) Bopp piše: „Den männlichen und neutralen Stämmen auf *a* entsprechen im Altslawischen, wie im Griechischen Stämme auf *o*, welcher Vocal im Nominativ. Accusativ sing. zu ъ, ŭ geworden, im Neutrum aber unverändert geblieben ist.“ Rabъ toraj stoji za izvirno: rabo, vlkъ za vlko. Osebne imena imajo večjo živnost, zato še se je polna oblika ohranila (glej Bopp „Vergleich. Gramm.“ I. Band, II. Hälfte, 2. Aufl. str. 520.)

**) Hac ime gore, ktero lahko iz Ljubljane vidiš. *H* je prothesis, primeri: na huni strani = na uni strani, česk. hopice, hokno, to je: opice, okno, idrijansko: sveti Hanton = sv. Anton itd.

***) Zato gorensko ime Mehle = historičnemu imenu Muhlo, ker Kranjci *u* oslablajo v *e*, primeri: Terjak = Turjak.

[1]) Primeri Hattala „Zvukoslovi jazik. staro- in novočesk.“ str. 58. [2]) Korenika je nav, nev, sansk. nu, niv, fliessen, gerški νάω, lat. no. Iz te korenike so sansk. nâus, Schiff, gerški ναύς, lat. navis, česki in ruski nav, ladja, polsk. nav. ladja, nemški Nachen, slov. navka, navčica, Nachen, Schwimmnachen. V keltiščini najdemo: nifwl, niwl iz te korenike. Mimogrede omenjam tukaj panonskega jezera ali močvirne Lugea palus Λούγεον ἕλος pri Strabonu od luga, luža, Sumpf, Pfütze, primeri: Luha, Luga, Luža, potoki, reke in močvirne na Ruskem, Lugomira v Serbii (Šafařik „Abkunft der Slawen“ 169), cerkniško jezero „Wald und Sumpf sind korrelate Begriffe“ — piše učeni Hahn, zato sansk. vana, aqua in sylva slov bana, aqua lužičk. bon, sylva, tako tudi: lug, sylva, in luga, palus. [3]) J. Grimm „Diphthonge nach ausgefallenen Consonanten“ str. 189. [4]) Primere arjanskih Naçus z Nornami in slov. Navami (glej pri dr. Mannhardt v „Germanische Mythen“ stran 484, 485. [5]) Primeri Pott „Etymol. Forsch.“ II, 309.

*) Od Navi, Mavi collectiv. Navje, Mavje, pravijo med Ščavnico in Pesnico, da o mraku v podobi ptića leta in cvili. Kdor se jej z žviždanjem posmehuje, tega z ostrimi kremplji zakole. Nekteri pravijo, da je Nav ali Mav duša umerlega nekeršćenega človeka. Kdor, kadar Nav cviliti čuje, hitro iz potoka vode zajemlje, proti nebu poškropi in reče: „Kerstim te“, ta je Nav rešil, in v podobi belo oblečene deklice poklekne Nav pred njega, in se mu zahvali.

tare, iz ktere po Benfeyu got. dauns, nemšk. dunst, pa tudi, da se Benfeyevih [1]) besed poslužim: „Die Begriffe des Aufgeschwollen-, des Aufgeblähtseins“, primeri slov. zduti, aufblähen, aufschwellen, serbs. dunuti, blasen.

Iz pomenov, kteri izrazujejo zdutost, zbuhlost, rast*) in sličnе reči, pa so se rodile poznamovanja za mogilo, breg, grič itd.; primeri latinski tumulus iz tumeo, aufschwellen, mogila iz korenike mag, mog, crescere, berdo iz vrdh, crescere; tako tudi iz duti, dunuti, poznamovanje dun = breg, grič, mogila, zato imena bregov: Veldun = veli — veliki dun, ime brega in terga pod bregom na Štirskem ponemčenega v Wildon, — Veldun, ime brega v gorski fari v Halozah na Štirskem, Dunovšek, ime kmeta stanovajočega na dunu v konjiški fari, Skalcedunik, ime kmeta na skalnatem dunu v marenberžki fari, itd. Besedo dun v pomenu breg so tudi nekdaj polabski Slovani poznali, ker dnešnji Havelberg se je za Diethmara velel Haveldun, v listinah cesarja Ottona I. pa se imenuje Heveledun. [2])

Nevidun, Nevodun**) toraj pomenjuje ali Wasserhügel, ker je ob bregu Save mesto stalo, ali pa Todeshügel, Grabhügel, ali pa izrazuje pomen nemškega imena Nôrnenhügel. Ako se ne motim, se v okolici starega Nevoduna in pa Praetoria Latovčanov še dan današnji nahajajo grobne mogile, in po takem bi stari Norenci v ti krajini najbolje bili božanstva mertvih častili: v Trebnji Latova, v Nevodunu pa Charta.

(Dalje sledí.)

[1]) Benfey „Griech. Wurzellex.“ str. I, 274. [2]) Diethmar IV, 82.

*) Primeri imena slovenskih gor: Toust = Test, fortis pinguis, na Koroškem sansk. trh, crescere, Tobiša breg na severni strani Radola = sansk. taviša, validus, fortis od korenik tu, tumere, zato slov. tobovc = tobolec vreča, žakelj, kozji meh, cerkvenoslov. tobol'c', saccus, po pravem: das Aufschwellende, Puhel, na Puhli imena gričastih krajev od korenike puh, blasen itd.

**) Blizo Nevoduna teče reka Krka, nekdaj Karka. Kerka, na Pohorji Karka, pomenjuje: langes über den Nacken wachsendes Haar, Kerk, Kark pa v slovenščini in polščini: collum, Nacken, pa tudi: Bergnacken, Gebüsch. Karka — Krka toraj izrazuje al: „den von Bergnacken ali pa: den durch Gebüsch, Gestrüpp fliessenden Bach.“ Da Kerka iz kerka, Bergnackev izvira, je znano (glej Valvasor 199). Gerki so jo imenovali Korkoras. Da reke po krajnostih imajo imena, pričujejo prikladi na primer: Ingernik, Ingolec iz inga, iga, Bergjoch, Lobnica iz loba, Berg, Hügel, Kokra iz koka, Bergspitze zato: Kočna, der spitzige Berg itd. Razložite Keltomani ime iz keltiškega jezika tako naravno. Rek z imenom Kerka je več po slovanskih zemljah. Pis.

Iz potne bisage.

Prijazni dopisi do strica Bercka Dragana v Verbovcu.

V. Pismo.

Dragi stric Bercko!

Ker je prijatel moj Miloslav spoznal, da mi mehki ljubljanski zrak dobro ne dé, me povabi, naj ga spremim na Notranjsko, kamor je mislil čez par dni s svojim sinkom in sinovcom odriniti.

Glejte, stric, tako človek nenadoma pride po svetu. Mislil sem pritavati samo do Savine, in sedaj pridem na kamniti kraški svet. Družbica naša je obstala iz 4 glav: mene, Miloslava in imenovanih dveh mladih rojakov. Eden, sin Aeskulapov, je bil od nog do glave eksemplar pravega flegmatika, — drugi, sin Merkurjev, pa lahkokervnega sanguinika. Jaz sem nekdaj bil melanholik; al ker so me na svetu že dobro pretepli, so me naredili kolerika, in za to tudi jez rad pretepam. Človeški karakter je tak, da v pervi polovici življenja le hrepení po — sreči, v drugi pa skerbí, da bi ušel — nesreči. V pervi polovici svojega življenja mislimo, da moramo srečo na svetu uloviti. To sem tudi jez nekdaj mislil. Sadaj pa vsako reč le pogledam: kakšna je; ne pa, kakšna bi morala biti. Zato mi je vsa sentimentalnost šla rakom žvižgat. Sinko Merkurjev je bil zmirom židane volje; vse, kar je vidil, ga je povzdignilo v tretje nebesa. O presrečna mladost! — sem si večkrat mislil. Tebi še leta svojega življenja pišejo tekst, — pa čakaj! kader bodo ti pisale komentar k življenju, in bodeš našla pravi zmisel in pravo zavez življenja, takrat bode ti zginila bistrost dobre môti. Vendar hvala dobri sreči! ktera me je spravila v družbo tako različnih temperamentov. Ta različnost je tudi mene zdramila in postavila v oni dušni stan, kterega Nemec imenuje: „gute Stimmung“, o kteri Göthe poje:

Nehmt die gute Stimmung wahr,
Denn sie kommt so selten!

Kadar človek po železnici potuje, malo vé povedati o lepoti narave. Vse memo njega pleše, in v oči še se mu kadí le dim.

Zato Vam, predragi stric, tudi natanko ne morem popisati krajev, skozi ktere smo se do Rakeka peljali. Da je svet nekako pečovnat, toliko vem; al v kakošno versto spada kamenje, ne vém; tudi sem preslab mineralog in geolog, da bi se smel spušati v razlago takošnih reči.

Vém sicer, da je Vaše načelo: izobražen človek mora kar najbolj more na vse strani podučen biti; če samo svoj „Fach“ zna, stojí sicer v tem nad „vulgom“, v vseh drugih pa vendar spada k „vulgusu.“ Nisem tudi pozabil, da ste mi večkrat pravili, da „eksklusivni Fachgelehrter“ je podoben fabriškemu delavcu, kteri celo svoje življenje ničesa drugega ne dela, kakor sekire ali pa ročnike za kakošno orodje. Akoravno sem se tudi enmalo ozrel po okrajnah naravoslovja, nisem vendar v gori omenjenih vedah dosti čez pervíne prišel. Iz drugih bukev prestavljati pa me je sram, ker sem si Sternove besede: „an ounce of a mans own wit iz worth a tun of other people's“*) predobro zapomnil.

Da bi se jih dobro zapomnili slovenski pisatelji! Večina slovenskih bukev in spisov ni „original.“ Akoravno na naslovnem listu ne stojí „Prestavljeno po tem in unem“, bi vendar lahko marsikteremu od verste do verste ptuje misli našteli. Slovenski pisatelji so večidel (večidel pravim, ne ravno vsi!) le „barokarji.“ Meni je „baroka“ simbol večíne naših pisateljev. Kakor baroka glavo kinči s kupom ptujih las, tako tudi taki naši pisavci svoje dela večidel kerpajo s ptujimi misli. Celó v molitvenih bukvah je še nismo do originala spravili, in vendar že kričimo: kritiko! kritiko! kritiko! „Pa ravno za tega voljo nam je kritike treba!“ — me bo zgrabil ta ali uni. Le počasi, dragi moj! iz tvoje moke bo malo kruha. Saj to barokarji sami vejo, kje jih čevelj tiší; če jim še ti povéš, ne bojo zatega voljo pisali nič drugače, ker ne znajo drugače. Jez tù vem vse boljše vračílo: Piši ti sam bolje reči in dajaj jih na beli dan: tako bodeš unim izgled, slovenskemu slovstvu pa „Mehrer des Reiches“. Iz tvojih knjig bomo še le vidili: ali ti gré beseda na sodnjem stolu. Kdo na pr. izmed naših pesnikov, razun originalnega in ženialnega Koseskega (oj, da nam je omolknil!) se sme prederzniti kritikovati druge? Kaj tisti, ki le byronizujete, freiligrathujete in kerpate svoje pesemce iz jezero ukradenih slik in misel, kaj vi bote učniki drugim!! Da bi vas muri popil! Vse, kar bi takim reči imel, bi bilo:

mediocribus esse poetis
Non homines non Dî, non concessere columnae.

Za sadaj še velja v republiki slovenskih učenih ono načelo, ktero velja v vsaki drugi republiki: „Man liebt einen schlichten Mann, der still vor sich hin geht, und nicht klüger sein will, als die Andern.“ Kdor se ošabno po-

*) Unča lastnega duha je dosti več vredna kakor jezero funtov duha druzih ljudí.

vzdiguje in „Ego sum“ kričí, že s tem samim kaže, da je — puhla glava.

Z Bogom, dragi stric. Pozdravite mi Verbovčane, kteri še znajo: „vitam impendere vero.“ Vaš Vicko.

Spominki na Dolensko.

(Dalje.)

Po ti, čez voljo nekoliko predolgi pomudbi me spremi zdaj, dragi bravec, v turjaški grad. Ko se ti odprejo težke, z debelim železnim plehom obite vrata, stopiš na prostorno, pa neravno dvorišče. Na levi se ti kaže grajska kapelica, ki je ob enem farna cerkev. Na desno te peljejo vrata v enega onih dveh stolpov, od kterih sem že govoril, da varujeta grad od sprednje strani. Tukaj je gospod fajmoštrovo stanovanje, — menda enakega noben drug fajmošter na Kranjskem nima. Zidine tega stolpa so posebno v spodnjih izbah blezo poldrug seženj debele. Do vsakega okna pelje skoz zid mala ulica. — Še ena znamenitost tega grada je oni hram, kjer je nekdaj pridigoval znani protestant Dalmatin, pa menda napčno „Juri Kobila“ imenovan, ker Valvazor pravi, da protestantiški pridigar Juri Jerešič je bil „Juri Kobila“ zmerjan. Vidijo se tù po stenah razne malarije. Zdaj je shrambica v klet spremenjena.

Tudi v grofove stanovanja sem bil prišel. Povedal sem že, da se nahajajo na severni strani gradú. So to velike sobe, skoz in skoz ob stenah ozaljšane z podobami slavne turjaške gospôde. Čutiš se tukaj prestavljenega v zdavnej pretekle stoletja in se učiš spoznavati obraze in šege zdavnej minulih časov. Ako bi se hotel človek pri vsaki podobi posebej muditi ter napise, ki so pod vsako napravljeni, prebirati ali jih še celó prepisovati, bi potreboval veliko dni, da bi vse opravil; mene pa, ker se mi je zeló naprej mudilo, je le najbolj gnalo, viditi one dve glavi Herbarta Turjaškega in pa Miroslava Višnjegorskega, kakor tudi tisto staro orožje, ki se v spomin nekdanjosti tukaj hranuje. Do vrat tajiste sobe sem bil pač prišel, al noter — nisem mogel. Mlada gospodična, ki mi je sobe skazovala, mi je rekla, da gospod, ki ima grajske ključe v rokah, se je podal na pristavo in je ključe seboj vzel. Al pozneje sem zvedil, da od tistega časa (1852), ko so slavni naš gosp. Verne v „Novicah“ zanemarjenje onih dveh zgodovinsko-imenitnih glav enmalo, pa po pravici, pograjali, niso ravno več lahko viditi. Ali je to ukaz visokorojenega gospoda grajšinskega vlastnika, da se te znamenitosti gradú popotnikom prikrivate, ne vém; skoraj bi rekel, da ne. Saj ste gospod grofu in celi rodovini njegovi, kakor tudi kranjski deželi sploh lepe svetinji hrabrosti in domoljubnega junaštva! Grajski oskerbniki pa imajo dolžnost, dostojno shranovati take spominke.

Zapustivši grad sem se podal še tje na prijazni homec h kapelici Marije, pod ktero je raka slavne turjaške rodovine, in v kteri dozdaj 9 udov počiva. Pervi tù pokopan se je imenoval Jožef Maria, pobožen in dober gospod. Umerl je v Karlovcu 24. decembra 1805; pa, kakor je v življenji ljubil turjaški grad ter najrajši tukaj prebival, si je izvolil ta kraj tudi za večen počitek. Osnoval je v Turjaku faro (1789) in bolnišnico za 4 onemogle in pobožne može. Krog omenjene kapelice je tudi pokopališče turjaške fare.

Ako biva človek v prijazni družbi, mu ure hitro tekó. Tako se je ta dan tudi meni godilo. Komaj sem se dobro okrog in okrog zasukal, — že je bilo pol dne preč.

Po južini se odpravim, spremljan od dobrega prijatla, proti Laščam. Pot pelje vedno proti jugu in sicer po neki dolinici, obraščeni z tamnimi gaji. O pol poti se dospé na Rašico, ktera vas prijazno stojí na nekem gričku. Tukaj se svet nekoliko razširi in derži na levo odtod dolina in pot proti Ponikvam in Dobropolju. Večji pot pa pelje naravnost proti jugu in po ti sem jo jez udaril. Iz Rašice pridem do kapelice sv. Trojice, kjer se odpré nov razgled. Osupnjen obstojim. — Misli si, mili bravec, v duhu široko okroglasto dolino, obrobljeno s tamno zaraščenimi griči; iz srede te doline se dviguje polagoma nizk okrogel homec, nadán okoli in okoli s plodnimi njivami in travniki. Skoz sredo polja si misli cesto naravnost proti verhu homca, kjer stoji od sadnega drevja obdana in opletena vas, sred ktere zali cerkveni stolp pod oblake kipi. Zadej vasi se h temu izmed verste drugih gričev odlikujeta še dva homca, zlo podobna Šmarni gori, samo da namesti na desnem tù na levem verhuncu mala kapelica kaj ljubko stoji. Misli si še vse to o prijetnem pomladanskem času, ko so se gaji ravno z novim zelenim plajšem prepéli, polja in drevesa lepo cvete, in zdaj, ljubi bravec, razsodi, je li tak razgled vreden, da človek stermé obstane, ter se v gledanje zamakne? In glej! to so ti Lašče in njih bližnja okolica. — Res, lepa okrajina!

Bile so Lašče še pred malo leti borna vas s slabimi hišicami; kar pa se je bila c. k. okrajna gosposka iz turjaškega grada lesem priselila, so se malo po malo olepšale. Najbolj jih pa zaljša nova cerkev, ki je bila predlanskem po večjem dodelana in ktere lepota je prislula celó do nas na Gorensko. Častiti gospod fajmošter Janez Brodnik so mi jo z velikim veseljem skazali. Akoravno zidine niso bile še takrat nič ometane in so bile okna še od zime z diljami zapažene — tedaj po cerkvi celó tàmno — se je vendar razločil že zlog stavbe in po večjem že dala spoznati prihodnja lepota tega svetišča Gospodovega. Mnogo skerbi in truda so pač imeli gospod fajmošter, preden so delo tako deleč dognali, zakaj cerkev je velika in bode po vsem dodelana v versti najlepših na Kranjskem. Le škoda, da niso starega zvonika poderli in novega zidali ali pa dva. Je že križ, več glav spraviti pod en klobuk; al res je tudi, da stroški bi bili potem dokaj večji. Še táko bi — ako se ne motim — utegnili znesti kakih 15000 gold., toliko denarjev pa skupaj spraviti tudi v takih krajih ni lahko, kjer je vsega na kupe, ne pa še le tù, kjer so ljudje bolj siromaški. Kakor gré hvala velika častitemu tukajšnemu gosp. fajmoštru, da so s pripomočjo verlih faranov doveršili lepo delo, tako pa tudi ni prezreti zaslug, ki so si jih pridobili visoko častiti gospod dekan Vincenci Vovk, Št. Rupertski fajmošter, ki so cerkvi načert (plan) naredili. Temu gospodu je pač Stvarnik podelil toliki um in toliko vednost v stavbinih rečéh, da prekosijo marsikterega, ki je mnogo let tergal hlače po tehničnih šolah. Že pred leti sem občudoval mnogo njihovih naredb po Metliškem, ktere kraje so oni, kar cerkev zadene (o drugem tukaj ne govorim, akoravno so tudi v kmetijstvu in vinoreji mož da malo tacih), zeló olepšali. Nikdar jih na Metliškem ne bojo pozabili, in če bi jih tudi ljudje pozabili — mertvi kamni bodo njih dela spričevali. Če komú, veljajo njim besede Davidove: „da ljubijo snago hiše Gospodove.“

Ob štirih sem se napotil proti Zatičini, kamor sem nocoj še priti hotel. Preden pa Lašče zapustim, te hočem peljati, ljubi bravec, še enkrat na kervavo bojno polje leta 1813. — Tudi Laščam je bil odmenjen kervavi prizor onega leta; tudi one so priča bile slavne zmage avstrijanskih vojnikov, in več ko marsikod drugod se je pretakala tù krí francozka, ter gnojila slovenske tla. Popisovaje boj pri Laščah pa bomo vendar mogli preskočiti neke vojskne dogodbe, ktere so se godile pri Višnji gori po unih dveh bojih, od kterih sem gredé čez ljubljansko močvirje govoril. Na vernitvi od Zatičine proti Ljubljani hočem, ako Bog dá, o njih govoriti in tako po dneh vse posamne boje redno vverstiti; danes le toliko povem, da po vroči bitki pri Višnji gori 16. sept. so bili posedli naši sopet griče pri Beli cerkvi, 20. tajistega mesca pa se sopet nazaj na Medvedjek odtegnili. — Zakaj in kako, pozneje. — Mislimo si naše 22. sept. sopet na Medvedjeku. Ta dan je obsedel tudi francozki general Marcognet sopet Višnjo

goro z 2 batalijonoma pešcov in 1 eškadronom konjikov. Stali so Francozi zdaj od Višnje gore proti Žuženberku in zopet nazaj tjè proti Cerknici. Bila je divizija Pinova pod zapovedništvom generala Palombina. Da bi Francozi naprej proti Novemu mestu ne silili, odpravi general Rebrovič 22. sept. popoldne polkovnika Milutinovič-a in grofa Starhemberg-a z 1 batalijonom gradiškanskih, 1 batalijonom Št. Jurških graničarjev in 1 eškadronom huzarjev v Žuženberg, da bi od tam Francoze izpodila. Al zjutraj 23. sept. so se Francozi že iz Žuženberka in Kerke proti Dobremu polju umaknili. Kakor hitro polkovnika to zvesta, skleneta Francoze tam napasti. Po trudapolnem potu, kterega še morebiti ni nikoli kaka vojska nastopila, mahneta naravnost čez Brezov dol, Ambrus in Tisovec v strašnem dežji proti Dobremu polju, kamor pozno ponoči dospeta. Al sovražnik se je bil že v Lašče odmaknil. Skleneta toraj, 25. sept. prijeti ga od vseh straní. En oddelk Št. Jurških graničarjev pod stotnikom Benko-m se koj v Dobrem polju odpravi proti ribniški cesti, da bi sovražnika od zad zajel. V Ponikvah se sopet en oddelk okrene na desno, tretje kerdelo pa je šlo naravnost po ljubljanski cesti. Vse tri čete pridejo skoraj ob enem vsaka od svoje strani v Lašče in ob eni popoldne od vseh straní Francoze primejo. Komaj se tepejo eno uro, in že so sovražniki — bilo jih je 3500 — popolnoma polomljeni in premagani. Le za beg pripravna in borštnata okolica jih je rešila popolnoma pogube.

Francozi so se pri Oblokah potem sopet zbrali, in sicer, ker so se jim od Cerknice še njihovi ljudje pridružili, skupaj 3000 pešcev, 500 konjikov in 8 topov. V malo dneh so se udarili z našimi zopet pri Cerknici, kar pa tukaj popisovati ne spada v moj sedanji potopis.

Odbila je bila ura 4; moj vozač me je že težko čakal, toraj z Bogom Lašče in hajd na kola! Nisem pa mislil, ko sem se poslovil, da bo ta vas v malo tednih žertva strašnega požara, kteri je uboge prebivavce, ki so imeli že do tistih dob z zidanjem cerkve mnogo stroškov, pahnul v veliko revšino in nadloge. Znan je namreč požar v Laščah 28. maja, toraj o tem ne bom zdaj več govoril, ampak le to rečem: Bog daj, da bi se Laščanje kmalo mogli izkopati iz svojih nadlog! (Dal. sl.)

Odgovor

na gosp. dr. Klunovo prašanje v 52. listu lanskih „Novic“.

Po jeziku slovanskem razpada Istra na kajkavščino, ča- in cakavščino in na štokavščino.

Perva sega od Tersta do tarske Vale (vall di torre) ali do izliva buzetskega potoka (fiume Quieto), kakor ga nekteri imenujejo, v morje; še na južni strani te reke pobere sledeče na čakovščino mejne občine: Karojba, Kaldir, motovunske Novake, Zamašk, Grimalda, Draguč, Hum, Dolenja vas pod grajšino Glupoglava (Lupoglav), kakor kmet govori, kake dve uri pred Učko; od ondot se oberne njena meja na severozapad okoli Čičarije na Berkine proti Krajnskem. Ti Kajkovci se razdelujejo a) na Savrine, pobrežji okolo Kopra do blizo Opertla in Buzeta, b) na Fućke; vsi drugi dolenji, kakor Čakavci govorijo. Razločijo se eni od drugih mnogo po nošnji in po zrasti. Fućki imajo v svoji besedi mnogo hervatščine, ker so imeli do kasna glagolitske cerkvene obrede; v njihovih cerkvah se najdejo mnogi glagolitski napisi.

Drugi so Čakovci po sredi Istre, ter segajo na njeni istočni strani do luke Rabac (porto Rabac), od onde jih eno malo meji Raša, zatem so najjužneje čakavske občine od iztoka na zapad: S. Ivanac, Žmin, Kringa (Corridico), Tinjan, Beran, Terviš in Vižinada. Za S. Ivancem skupa do Terviš je še med što in ča nekdanja meja med Benečići (republica Veneta) in kraljevici (Austriaci). Čakavci na zapadni strani Istre ne segajo posve do morja, ampak onde se meji što s kaj. Pravi čisti Čakavci so samo Pazinci, oni tudi š in ž nekako po poljski izgovarajo ś in ź. Drugi grajani v Istri in v Liburnii tudi še ž, š, č mnogo tanje izgovarajo, kakor vanjščaki (Landbewohner im Gegensatze zum Städter), zato ti njih govor imenujejo „gospodski.“

Najpervi prišniki slovanski od severa so morda čakavci; oni imajo še mnogo staro- in severoslovanščine, n. p. vi mesto iz: vilaz sunca, vireni blago. vikopaj itd., konj palja, galoppirt, palja (pedone) = eines Reiters Begleiter zu Fuss (češ. palovati); hèrvata = plašč (i poljski); popel (po-palit), za skvarjeno pepel, olita = čreva (i češki) itd.; stare besede: zatrep Bucht, pahlić Flocken, žlebinka Rinnthal, oštere stimulus, paklun, zvaljano testo, paklunača, valjar itd.; imena gorske: Pahornica (pahor, češki Hügel), Lonščica = log = lug. Dimbolak = (doboko) Pilonščak, itd. Ista beseda Pazin je bolj po češki napravljena od (pre)pad = jama, *d* v *z*. Še so rodbine tudi s pridevkom čeh. Tudi govorijo Bouh, poul, Tuonka, češki půl itd; izgovarjajo: vira, san bi, govori san, san pisá, pa tudi zdrôvje, krôlj za zdravlje, kralj.

Treta je štokavščina, vse drugo dali do Pulja; ti imenujejo Čakavce Bezjake; ako se ta na onega pozov oglasi: ča? mu se on naruga: Čaklote! Ako mu se oglasi z oj! mu reče: Joklote! Njim se že na obrazi pozna, da so sini Jugovići; svoje tesne dolge hlače imenujejo benovreke, Čakavci pa gaće. Najzadni prišniki v Istro so Perojci, jedini staroverci v tej deželici; da imajo dva popa in školo, se čuje.

V Liburnii, kar je vladno na Istro spada, bivajo Čakavci, to je: po Beršešćini, Mošćenišćini, Lovranšćini, Veprinašćini, na Voloskem, in na Katavšćini, s tem razločkom, da izgovarjajo: bil, govoril, pisal. Oni, posebno stari ljudje, najčisteje hervatski govorijo. Čakavski gradi so najmanj poitaljančeni.

Ćićarija, čakavski govoreć: bia, reká, govoria, je: Klana, Bergud, Mune. Vodice, Jelovice, Dane, Galac, Terstenik. Klenonšćak, Raspo, Račjavas, Lanišće, Bergudac, Podgaće, Slun, Brest, Rakitovac.

Jako pokrajnčeni kraji so: Dolenje, Jelšane, Vranokračina, Šušak, Novavas, Lisac, Lazi, Studena, Škalnica, Posjak, Lipa, Starad, Šapjane, Rupa, Poljana.

Posve pokrajnčeni (poslovenčeni) Ćići so: v Račici, Novem gradu, Hrušici, Obrovi, Herplji, Markovičini.

Ki zna bolje, daj bolje i za moj poduk! J. V.

Prijatelsk odgovor

na opazko gosp. A. M. v Kastvi v listu 2.

Mnogo let je vže, kar sem vedil za razlago imena Kastav iz nemškega Kösten-au; mislim, da jo je rekel naš rajni vladika; al meni ne gré v glavo: Slovani imamo mnogo imen iz kostanj, na pr., v Istri župa Kostanja, naški morda Kostanj-(-*i* grad), na Krajnskem, Kostanjevica, na Horvaškem Kostanjica itd.; al v teh besedah se *nj* nikdar ni zgubil; težko bi se bil v besedi Kastav; laglje bi se bil *l* v besedi Kastel premenil v *v* po pravilih slovanskega jezika; posebno če se prevdari na kakšne promene je stavljen slovenski tverdi *l*; da se glasniki menjajo, je znano. Nobeden se ne čudi, da je Nemec iz Kastav hotel napraviti svoj Köstenau, ki vé, kako še zdaj s čistoslovanskimi imeni gospodari.

Sledeči uzroki so me napeljali, da sem jaz Kastav iz Kastel razlagal: a) Kastel ni samo vlaška (latin. in njezinih hčerk) beseda, ampak evropejska sploh; da je tud staroslov. kostel, kaže Miklošić v lexicon l. sl. v. d. v corr. et add.; Čeh ima kastel za castellum, in kostel, čudo veliko! za cerkev; itd. drugi jeziki. b) Ber-

kine, čiške sosede, sem večkrat slišal reči: „grem v „Kastev“ namesto „v Kastav.“ c) Med Dolino in Klancom, na onem Krasu, je neka vas z imenom Kastevc; mislim, da je to Kastelec. d) Veprinaški glagolite so pred 300 leti večkrat pisali: Kastalščina (territorium Castuanum) mesto Kastavšćina. Na Kastaldo pri besedi Kastav jaz nisem nikdar pomislil. e) Kostanj ljubi mokrotno rudečo ilovico, al take imate zdaj okoli grada Kastva malo, vse drugač je po Lovranščini; zato je težko misliti, da so bili gori okoli vas kostanjski gojzdi; vaša zemlja je za hrast po svoji naturi.

Pri tej priložnosti povem svojo etimologično misel o imenu Volosko. Naselili so se morda doli pri morji neki Vlah ali neki Vlahi, ter so sosedje rekli po ondašnjem govoru: Volosko (selo). Malorusi še zdaj govorijo Volosko za naše vlaško (glej Miklošić „Lautlehre“), in zato se motijo zeló, ki pišejo Volovsko ali Voloska, ker ljudje govorijo čisto: Volosko sklanjaje ga za adjectiv. Al mi porečete: Kade so Malorusi! Na to bim jaz odgovoril: da imamo slovanske ušesa, kakor jih nimamo, bimo v čakavščini za čudo veliko naslušali se severoslovanščine. Častna rodbina Vlah je še pri vas. J. V.

Slovanski popotnik.

* *Leptir. Zabavnik za godinu 1859. Izdao Ljudevit Vukotinović. U Zagrebu.* — Kar je zginila „Iskra“, ki jo je izdajal gosp. Ivan Havliček, ni noben zabavnik več v Zagrebu zagledal belega dneva. Radostni smo sprejeli tedaj „Leptir-a“, ki nam je nedavno došel iz preljubega mesta. Pregledavši pa kazalo novega zabavnika in imena pisateljev njegovih, nas je milo ganil spomin, da večina ravno tistih domoljubov, ki so spustili „Leptira“ (Metulja) na dan, so tudi pripomogli, da je leta 1846 „Iskra“ zalesketala na obnebji jugoslavenskem. To je lepo! To je domoljubje terdne koreníne! Kakor smo v „Iskri“ brali spise pervakov zagrebških: Ivana Kukuljević-a Sakcinskoga, Ljudevita Vukotinović-a in dr. D. Demetra, tako jih beremo v „Leptiru“; pogrešamo v njem le Mirka Bogovića, Ivana Mažuranića, Ognjoslava Ostrožinskoga in — Stanka Vraza; mesto njih so nastopili: M. Ban, J. Sundičić, H. A-ć in pa Slovenec S. Jenko, — navlaščno ali naključno ravno ono število, kot v „Iskri“! S pesmami so obdarili „Leptira“ gospodje: M. Ban, J. Sundičić, H. A-ć, Ivan Kukuljević, S. Jenko, Lj. Vukotinović in dr. D. Demeter. Lepe so vse; ktere so najlepše, naj sodi vsak bravec po svoje. V prevodih se je gosp. dr. Demeter pravega mojstra skazal zlasti v odlomku iz Göthe-ovega „Fausta“, kterega dobro prestaviti v jezik slavenski more le izversten pesnik. Sostavke v prozi sta prinesla gospoda: Ivan Kukuljević („Dva Slavena, pripoviest iz novijega vremena“ in „grad veliki Kalnik“) in pa Lj. Vukotinović („Unutarnji život“ in „Čupori“, pripoviest iz 15. vieka“). Pripovest „Dva Slavena“ — resnična zgodba iz let 1847, 1848 in 1849 — je tako mična, da res ne moreš nehati, preden je nisi vse skozi in skozi prebral; rekli bi, da zvonec nosi med vsemi; pa tudi „Veliki Kalnik“ (Kamnik) je krasno cvetje na polji zgodovinskem. Kako milo se bere tù o stari zgodovini zemlje horvaške: „Mala zemlja a toliko silnih neprijateljah, — malo bogastva, a toliko viečnih pleniteljah, — malo slaboga pučanstva, a toliko groznih neprestanih vojskah! Ali naši pradedovi neizgubiše u toj lječnoj opasnosti srdca i duha“ itd. — V pismih dveh prijatlov pod naslovom „Unutarnji život“ se gosp. Lj. Vukotinović skazuje izversten poznatelj življenja današnjega časa; z živo besedo kara napake današnje gospôske izreje. „Krinolina prekoredna na tielu, a Cviker na oku! — to je karakteristika za djevojku i mladića“ — pravi med drugim — in nadaljuje: „Što će iz toga biti? Ja samo jednu pomoč, jedan liek vidim proti tomu: to su: prirodoslovne (naturoslovne) znanosti i viera.“ Lepa je tudi njegova povest pod naslovom „Čupori“. — Verh vsega krasnega zapopadka nas je razveselilo tudi še to, da — v znamnje bratovske sloge — smo našli donesek slovenskega pesnika v „Leptiru“, kterega vredništvo je po vsem tem v tako dobrih rokah, da ne more v boljih biti. Le ličniših kamnorisov bi trebalo poskerbeti. In tako sklene „Slov. popotnik“ svoj posel s tem, da navaja besede „Leptirove“ h koncu:

Ak želite, da Vam leptír ne odleti,
A Vi žurno hajdte — ga uzeti!

Dobiva se, kakor smo zadnjič oklicali, tudi pri nas (vredništvu) v Ljubljani.

Kratkočasnice.

* Neki študent je potoval domú na šolske praznike. Ker je precej deleč imel do doma, se mu je že zlo prazna mošnjica čisto posušila. Kako si pomagati? Sila kola lomi. Gré tedaj medpotoma k neki udovi, od ktere je bilo krog in krog znano, da je bogata, ter jo prosi darú. Al nič mu ne dá. Študent nevoljen čez to ji reče: „Škoda, gospá, da niste bili Eva.“ „Zakaj to?“ — zarenči žena nad njim. „Za to, ker potem bi ne bil Adam grešil; Vi bi bili gotovo sami celo jabelko pojedli in bi ne bili Adamu ne grižljeja privošili!“

* Neki kmet vès zaraščen po obrazu in s precejšno brado stopi v kancelijo. — „Pa, da Vi, Štrukel, pridete tak k gosposki in se niste pred obrili!“ — ga pokrega gospod v kancelíi. — „Ja, gospod, nikar mi ne zamerite, da me tako kosmatega vidite; — pa jez res nisem tega kriv. Ko sem šel od doma, me je padar čisto obril; — ker pa že tako dolgo čakam, da sem na versto prišel, mi je brada v tem tako dolga zrastla.“

Dopisi.

Iz Gradca 27. jan. Danes so spet 111 jetnikov iz južnih dežel le-sem pripeljali in jih v tukajšno jetnišnico zaperli.

Iz Postojne. ** Kar našo čudokrasno jamo tiče, moramo za lansko leto z vsem dovoljni biti. Obiskovalo in občudovalo jo je 2084 tujcov brez njih poslov. Med temi štejemo ljudí skoraj iz vseh krajev sveta; zapisnik tujcov namreč imenuje obiskovavce iz vseh avstrijanskih in nemških dežel, potem iz Angležkega, iz Avstralije, Belgije, Brazilije, Danije, iz Francozkega, Finskega, Holandskega, Italijanskega, iz Jave, Indije, Kine, Kube, male Azije, Moldave, iz Norveškega, Portugaljskega, Ruskega, iz Švajce, Škocije, Švedskega, iz Sibirije, Sirije, Somatre, Turčije, Valahije, zedinjenih severno-amerikanskih deržav itd. — Ako prištejemo tem tujcom še 3000 bolj domačih ljudí, ki so obiskali jamo binkoštne praznike, je to pač lepa množica.

Iz Ljubljane. V nedeljo zvečer po osmih so presvitla cesarica, spremljaje do Tersta svojo sestro, novozaročeno kraljičino naslednico napolitansko, se pripeljali v Ljubljano, kjer so bili slovesno sprejeti; od kolodvora do njih stanovališča so bile vse ulice razsvitljene. Drugo jutro ob osmih so se odpeljali v Terst.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja 30. januarja. — Čeravno tudi še danes nimamo nič gotovega povedati: ali bode vojska ali ne, se je jeziček na politični vagi vendar poslednje dni nekoliko bolj obernil na stran mirú. Iz Pariza se sliši, da cesar Napoleon, ker vidi, da ljudstvo njegovo nikakor noče vojske, je nekako mirnišega duha in to toliko bolj, ker od Angležev sliši, da bodo zoper njega, ako sproži vojsko; zato so nek vojnih ladij že trikrat več pripravili za boj, kakor jih sicer imajo, in ministerstva predsednik

Lord Derby je rekel: „Pervi se mora pobiti, kdor vojsko začne.“ Kaj več o tem, kar angležka vlada zastran vojske misli, bomo pa kmali slišali, ker v četertek se bo začel v Londonu deržavni zbor in v ogovoru kraljičnem se bo že kaj slišalo: kako in kaj. Tudi naš cesar so unidan vodnikom dunajske banke rekli, da se je vse na bolje obernilo in da se je nadjati mirne sprave. Neprenehano pripravljanje za vojsko na Sardinskem in Francozkem nas zatega voljo ne sme strašiti, ker mahoma ne morejo jenjati preveč napete strune. V Marselji so na novo napravili 35 magazinov za vojaške potrebe in 1200 múl in mezgov so nakupili, češ, če bi se vojska razširila po goratih krajih. V Londonu so Sardinci kupili 9000 žakljev solitarja za smodnik. Nekteri francozki časniki še kričijo za vojsko. „Siecle“ vendar pravi, da „preden bomo Francozi vojsko začeli, se bomo še prej za mir pogajali, pa to je pervi pogoj, da avstrijanska vlada mora iz papeževih dežel!“ Francozi res mislijo, da mora svet plesati kakor oni godejo, — če se le ne bojo zmotili!

— Presvitli cesar so sprejeli 24. p. m. odbor družtva za razširjanje sviloreje v zgornji Avstrii, kteri Jim je poklonil plajšček za malega cesariča-naslednika. Ta plajšček je pervi izdelek iz svile, ki jo je to družtvo pridelalo iz domá pridelane žide in izdelan je po zgolj domačih obertnikih. Presvitli cesar so hvalili napredovanje mladega družtva in mu obljubili svojo podporo.

— Celo število prebivavcov našega cesarstva smo zadnjič povedali; danes povemo, koliko jih šteje vsaka dežela posamno:

	duš		duš
Avstrija pod Anižo	1,697,130	Bukovina . . .	462,242
Avstrija nad Anižo	716,904	Dalmacija . . .	415,632
Salcburško . .	148,725	Lombardija . .	2,866,396
Štajarsko . . .	1,070,747	Beneško . . .	2,306,658
Koroško . . .	332,593	Ogersko: pešto-bud. okr.	1,765,218
Krajnsko . . .	457,328	Ogersko: požunske „	1,656,659
Primorsko . . .	539,423	Ogersko: sopronske „	1,818,864
Tirolsko . . .	876,263	Ogersko: kašavske „	1,349,241
Česko	4,720,313	Ogersko: veliko-varad.	1,557,010
Marsko	1,878,805	Serbska vojvodina in temeški banat	1,532,251
Sležko	447,497	Horvaško in Slav.	865,403
Galicija (zahodna)	1,590,215	Erdeljsko . . .	2,180,121
„ (izhodna)	3,021,901	Vojaška meja .	1,066,272

— Tudi živino so leta 1857 po vseh deželah našega cesarstva šteli in našteli v vsem skupaj kónj 3 milij. in 541,647, — goved 14 milij. in 727,623, — ovác 17 milij. in 84,702, — prešičev 8 milijonov in 279,764. — Nekteri časniki primerjajo število to s številom poslednjega popisovanja, ktero je bilo leta 1851, in so veseli viditi, da se je število večidel pomnožilo; — al kdor vé, kako negotov je popis od leta 1851, ker je vsak toliko živine povedal kolikor je hotel, in je vsak manj rekel kakor je je res imel, bo lahko spoznal, da vse primerjevanje s poprejšnimi leti je zgolj pomota.

— Iz sodniških protokolov se je zvedilo, da so lani vse sodnije našega cesarstva doveršile blizo 500,000 kazenskih preiskav.

— Dohodki južne c. kr. deržavne železnice so znesli poslednje tri mesce leta 1858 3 milij. in 112,572 fl.

Iz serbske Vojvodine. Velika temešvarska fabrika stearinskih sveč je do tal pogorela. Zavarovana je bila pri pervi ogerski zavarovavnici. Škoda preseže 100,000 goldinarjev.

Iz Serbije. Iz Beligrada 27. januarja. Danes pričakujejo kneza Mihaela na serbski meji; knez Miloš je odrinil iz Negotina. Vladika Peter se je odpovedal škofijstvu in se v samostan podal. Tudi Vučić je odstopil; bivšemu ministru Garašaninu je skupščina poslala zahvalno pismo, Živanoviću, bivšemu podministru pravice, bivšemu ministru notranjih oprav, Knezeviću, kasacijnemu svetovavcu in majorju Cah-u (vsem rojenim Avstrijancom) je pa velela, da morajo deželo zapustiti; še druge premembe v deželnih službah se pričakujejo. Tudi več paragrafov v postavi, ki zadeva skupščino, je skupščina prenaredila in med drugim izgovorila, da ni treba, da bi knezi serbski osebno hodili v Carigrad poterjenja prosit; kneza Mihaela je naravnost za naslednika Milševega oklicala. Iz vsega se vidi, da skupščina vprihodnje hoče biti samostojna in da tudi Miloš ne bo več tako po svoje ravnati mogel kakor nekdaj.

Iz ruskega Poljskega. 18. t. m. so po šegi pravoslovne cerkve obhajali v Varšavi kot na dan sv. treh kraljev navadno žegnovanje vode pod milim nebom na reki Visli. Ta slovesnost je pri pravoslovnikih (starovercih) tako imenitna, da so zavoljo nje že mnogokrat bogati Greki in Serbi celó v Petrograd se peljali, udeležit se duhovnih in vojaških slovesnost na ledu reke Neve. Sedaj se pa ta svečanost tudi v Varšavi obhaja, čeravno to mesto razun vojakov komaj 1600 starovercov šteje.

Iz Rusije. V Petrogradu ne verjame nihče, da bo vojska, kdor je v politiki količkaj zveden; ruski časniki zagovarjajo mir. Da je pa tudi ruska vlada teh misel, se dá iz tega posneti, da na avstrijanskih mejah že več let ni bilo tako malo vojakov kot zdaj, in da je za prihodnjo spomlad zlasti višjim generalom začasno odpušenje iz službe (urlavb) dovoljeno.

Iz Černe gore. 13. dan p. m. so po gerški pratiki obhajali novo leto. Po stari navadi je ta dan na Cetinji, glavnem mestu, ljudska skupščina; letos se je zbralo 2000 Černogorcov; pomenkovali so se o znižanji davkov in kmali bi se bili s knezom sperli kakor v Belem gradu. Knez jih je tolažil in obljubil, da bo vse v resen prevdark vzel, in tako se je zbor mirno končal. — Iz Petrograda pridšega vladika Nikanora ni dal knez z nobeno posebno slovesnostjo sprejeti, zato, da ljudstvo vidi, da vladika ni več glavar černogorski, ampak le cerkveni predstojnik in knezu podložen kakor vsak drug. — Tomo Marković Petrović, brat rajnega vladika, Petra I. je 7. dan p. m. na Cetinji 104 let star, umerl.

Iz Italije. Poroka princa Napoleona s hčerjo sardinskega kralja, Klotildo, je bila 30. t. m. v Turinu, in 31. sta se novoporočena čez Genovo, Marsilijo v Pariz odpeljala. Iz Marsilije je poslala francozka vlada tri večje barke v Genovo, — časniki pravijo, zato da bi princa Napoleona in njegovo nevesto spremile. Od drugod je pa slišati, da so to vojne barke. Časniki odkrivajo skrivnost, da princesnja ni kaj rada princa Napoleona vzela in da se mu je udala le iz domoljubja, ker se oče njeni popolnoma zanaša, da iz te zakonske zveze bode izvirala politična zvéza med Sardinci in Francozi.

— Turinski časnik „Opinione“ je pred nekimi dnevi govoril o italijanski omiki in nemški sirovosti, in je poslednjo s tem dokazati mislil, da je Nemcom oponašal, da si belijo juho z lojenimi svečami! „Allg. Zeitg.“ povrača to zabavljíco s silovito nesnago in nemarnostjo ne le po cestah in ulicah laških, ampak dostikrat še celo v poslopjih bogatincov — in pa z italijanskim beraštvom. — Žalostno je, ako se narodi tako napadajo.

— Po najnovejih novicah zvemo, da je napolitanski kralj okreval. — Jetniki, ktere je kralj s tem pomilostil, da grejo v Ameriko, so že na poti tjè. Med njimi sta tudi dva poprejšna ministra; bridko je bilo slovojemanje. Iz vseh krajev Napolitanskega so jih navozili 86 na ladijo „Stromboli“, ki jih pelje v Novi Jork, kjer dobí vsakteri njih 50 cekinov za — popotnico.

Odgovorni vrednik: Dr. Janez Bleiweis. — Natiskar in založnik: Jožef Blaznik.